

סימן לא

הפסקה מלימוד תורה לשם הדלקת נר חנוכה בזמן המאחר לביתו – האם עדיף שאשתו תדליק נר חנוכה לבד או תחכה לבעלה

עש"ק פרישת וישב תשע"ו

שאלה:

אבל כאשר עומדות בפני אדם שתי מצוות וביכולתו לקיים את שתיהן, אין הולכים בסדר קיום המצוות אחר החשובה מביניהן אלא אחר הכלל: "תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם".

ואכן הרמב"ם פסק את הנ"ל להלכה בסוף הלכות חנוכה (פ"ד הל' י"ב-טו), אלא שהפך את הסדר, וקודם לכן הקדים הקדמה חשובה, וזו לשונו:

"מצוות נר חנוכה מצווה חביבה היא עד מאד. וצריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הניסים שעשה לנו. אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל ומוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק (שם הי"ב).

הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה, מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום. הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס (שם הי"ג).

היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום, נר ביתו קודם משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום' (שם הי"ד).

בכך חתם הרמב"ם את הלכות חנוכה ואת ספר הזמנים.

א. אברך השוקד על לימודו בשיבה, האם עליו להפסיק מלימודו בסדר צהריים ע"מ לשוב לביתו ולהדליק עם משפחתו נר חנוכה בזמנו, או שמא יישאר ללמוד בביהמ"ד, ואשתו תדליק נר חנוכה בביתו בזמן?

ב. אדם שיגיע מאוחר לביתו האם עדיף שאשתו, או שלית, ידליקו בביתו בזמן, או עדיף שידליק בנוכחות משפחתו, כשיגיע לביתו מאוחר יותר?

תשובה:

הגמ' בשבת (דף כ"ג ע"ב) דנה באדם שהוא עני גמור ל"ע ואין לו כסף לקנות גם נר חנוכה וגם נר לשבת, איזה מהם קודם? "אמר רבא: פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה – נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? (האם עדיף יין לקידוש או נר לחנוכה) קידוש היום עדיף תדיר, או דלמא נר חנוכה עדיף משום פירסומי ניסא. בתר דאבעיא הדר פשטה – נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא".

וכתבו התוס' (שם ד"ה הדר) שמסקנת הגמרא שיש להקדים את המצווה החשובה יותר (משום שיש בה פרסומי ניסא גדול יותר) על פני המצווה התדירה, היא דווקא במקרה שאין באפשרותו של העני לקיים את שתי המצוות והוא נאלץ לוותר על אחת מהן.

ההוא ... והיו היוונים מתעללים בבתולות ישראל, ונהגו בדבר הזה שלש שנים ושמונה חודשים עד שבא מעשה של בת מתתיהו כהן גדול שנשאת לבן חשמונאי ואליעזר היה שמו. כיון שהגיע יום שמחתה הושיבה באפיריון, וכשהגיע זמן הסעודה נתקבצו כל גדולי ישראל לכבוד מתתיהו ובן חשמונאי, שלא היו באותו הדור גדולים מהם, וכשישבו לסעוד עמדה חנה בת מתתיהו מעל אפיריון וספקה כפיה זו על זו וקרעה פורפיריון שלה ועמדה לפני כל ישראל כשהיא מגולה ולפני אביה ואמה וחותנה. כיון שראו אחיה כך נתביישו ונתנו פניהם בקרקע וקרעו בגדיהם, ועמדו עליה להרגה. אמרה להם: שמעוני אחי ודודיי, ומה בשביל שעמדתי לפני צדיקים ערומה בלי שום עבירה הרי אתם מתקנאים בי, ואין אתם מתקנאים למסרני ביד ערל להתעלל בי! הלא יש לכם ללמוד משמעון ולוי אחי דינה שלא היו אלא שניים וקנאו לאחותנו והרגו כרך כשכם ומסרו נפשם על ייחוד של מקום ועזרם ה' ולא הכלימם, ואתם חמישה אחים יהודה יוחנן יונתן ושמעון ואליעזר, ופרחי כהונה יותר ממאתים בחור, שימו בטחונכם על המקום והוא יעזור אתכם שנאמר: 'כי אין מעצור לה' להושיע וגו' (שמואל א' י"ד), ופתחה פיה בבכיה ואמרה: רבש"ע אם לא תחוס עלינו חוס על קדושת שמך הגדול שנקרא עלינו ונקום היום נקמתנו. באותה שעה נתקנאו אחיה ואמרו בואו ונטול עצה מה נעשה. נטלו עצה זה מזה ואמרו בואו ונקח אחותנו ונוליכנה אצל המלך הגדול ונאמר לו אחותנו בת כהן גדול ואין בכל ישראל גדול מאבינו. וראינו שלא תלין אחותנו עם ההגמון. אלא עם המלך שהוא גדול כמותינו. ונכנסנו עליו ונהרגהו ונצא, ונתחיל אחר כך

וידוע שדרכו של הרמב"ם לגמור כל ספר בענייני אמונה והגות בקשר לאותן הלכות שבהן עסק. לדוגמא, בסוף הלכות שבת מסיים בשבח השבת, ובסוף הלכות מילה שהוא סוף ספר אהבה מסיים הרמב"ם בשבח מצוות מילה וכדו'.

ולכאורה בהלכה שסיים הרמב"ם את הלכות חנוכה, היה מתאים יותר לסיים את הלכות שבת, שהרי מדבר בשבח **נרות שבת** החשובים יותר מנרות החנוכה, ומדוע סיים בהלכה זו את הלכות חנוכה?

ואף אם תאמר שהרמב"ם הצמיד שתי הלכות אלו, משום שהן נכרכו זו בזו בגמ' במסכת שבת, אעפ"כ היה מתאים יותר לסיים את הספר בהלכה י"ב "מצוות נר חנוכה מצווה חביבה היא עד מאד וכו'" ובכך היה מסיים בענייני חנוכה, ומדוע סבר הרמב"ם לסיים את הלכות חנוכה בשבח נרות השבת?

בעיון מדוקדק נראה לתרץ, שבהלכה זו, שבה בחר הרמב"ם לסיים את הלכות חנוכה, טמון עניינו של חג החנוכה. ונבאר את העניין.

במדרש חנוכה (בית המדרש ח"ה) מופיעות הגזירות שגזרו היוונים נגד עם ישראל, והגזירה הראשונה שמופיעה במדרש היא: "עמדו וגזרו: כל בן ישראל שעושה לו בריח או מסגור לפתחו ידקר בחרב, וכ"כ למה? כדי שלא יהיה לישראל כבוד ולא רשות (צניעות) שכל בית שאין לו דלת אין לו כבוד ולא צניעות וכל הרוצה ליכנס נכנס בין ביום בין בלילה". המדרש מוסיף ומונה את הגזירות הנוראיות נגד עמ"י ומסיים בגזירה הנוראית: "כיוון שראו יוונים שאין ישראל מרגישין בגזירותיהם, עמדו וגזרו עליהם גזירה מרה ועכורה, שלא תכנס כלה בלילה הראשון מחופתה אלא אצל ההגמון שבמקום

את אחיה, נפתח המרד והחלה המלחמה הראשונה ביוונים.

דבר זה רמוז ברש"י (שבת כ"ג ע"א ד"ה) היו באותו הנס) שכתב בביאורו על דברי ר' יהושע בן לוי, שסבר שנשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס: "שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה ועל יד אשה היה הנס". וכפי שביאר נכדו של רש"י הרשב"ם (בתוס' מגילה דף ד' ע"ב ד"ה שאף) "שעיקר הנס היה על ידן", כלומר הן חוללו את הנס בכך שגרמו לחשמונאים לצאת למלחמה ולנצח.

ומה היה הנושא שעליו יצאו למלחמה? קדושת המשפחה בישראל. שהרי היוונים רצו לפגוע בדבר זה, ועל זה יצאו למלחמה.

נמצאנו למדים, שהגזירה הראשונה הייתה על צניעות הבית והמשפחה, שלכן גזרו לכתוב על הדלתות שאין לנו חלק באלוקי ישראל, שכוונתם הייתה שבתי ישראל יהיו פרוצים ותימנע מהן הצניעות. והגזירה האחרונה הייתה קשורה לבית (גזירת הכלות) ועליה יצאו בית חשמונאי למלחמה. (וכן כתב רבי צדוק מלובלין ברסיסי לילה: "תחילת התעוררות החשמונאים כפי מה שאומרים ב'יוצר' לחנוכה היה ע"ז שלא תבעל אחותם להגמון". וכן מפורש בפיוט היוצרות לר' מנחם ב"ר מכיר שנהגו בני אשכנז לאומרם בשבת חנוכה (שהביאו הרסיסי לילה): "ויחרדו ויקומו כל הקרואים. פצו חזק ונתחזק בעד עמנו ומשפחתנו פן תחוללנה בנותינו ויתערבו בנו משחיתנו").

עפ"י דברים אלו מתבררים כמה ענייני הלכות מהלכות החנוכה כדלקמן:

א. בית צדדי שאין בו פרסום הנס, אעפ"כ מדליקים בו נרות חנוכה, אך פרסום הנס בלא

בעבדיו ובשריו, והשם יעזרנו וישגבנו. נטלו עצה וכו'. ועשה להם הקב"ה תשועה גדולה, ושמעו בת קול מבית קודש הקודשים: כל ישראל נצחו טליא באנטוכיא, כן יעשה המקום ישועה בימינו אלה".

גזירה זו מופיעה גם במקור עתיק יומין, במגילת תענית (בפ"ו):

"בשיבסר ביה נפקו רומאי מן ירושלם. מפני שהיו מצרין לבני ירושלם ולא יכלו לצאת ולבוא מפניהם ביום אלא בלילה. ובמה היו מצרים להם מלכי יון? היו מושיבין קסטריאות בעירות להיות מענין את הכלות, ואחר כך היו נשואות לבעליהן. ומנעו את ישראל שלא לשמח את נשותיהם, לקיים מה שנאמר 'אשה תארש ואיש אחר ישכנה' (דברים כ"ח, ל'). ולא היה אדם מבקש לישא אשה מפני הקסטריאות. חזרו, מכניסין אותן בחשאי, שנאמר 'והאבדתי מהם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול רחים ואור נר' (ירמיה כ"ה, י). וכשהיו שומעין קול רחים בבורני היו אומרים: שבוע הבן, שבוע הבן. וכשהיו רואים אור נר בבור חיל היו אומרים: משתה שם, משתה שם. ובת אחת היתה למתתיהו בן יוחנן הכהן הגדול, וכשהגיע זמנה לינשא בא הקסטריין לטמאה, ולא הניחו אותו, וקנאו מתתיהו ובניו וגברה ידם על מלכות יון ונמסרו בידן והרגום, ואת היום שבטלום עשאוהו יום טוב".

נמצאנו למדים, שגזרות רבות גזרו היוונים נגד עמ"י. ובתחילה נכנעו ישראל לגזרות ולא עשו דבר. אך הגזירה שגרמה לאחים החשמונאים לצאת למלחמה נגד היוונים הייתה הגזירה על הכלות שתיבעלנה להגמון.

ואף לגזירה זו נכנעו בתחילה, ורק בזכות חנה החשמונאית, שפשטה בגדיה כדי לזעזע

בית, אף אם הוא גדול מאד ככיכר העיר ומקום השווקים, אין מדליקין בו, כי מצוות הדלקת נר חנוכה עניינו הוא הבית היהודי דווקא.

ב. לפי חלק מהפוסקים, מדליקים בפתח הבית אף אם הוא פחות ניכר לרה"ר מן החלון וכדו', כי ההדלקה ליד הדלת היא חלק מהותי מעניינו של נס חנוכה, משום שגזירת היוונים הייתה לעקור את הצניעות מ ישראל ע"י עקירת הדלתות.

ג. אף בשעת הסכנה לא בטלה המצווה, למרות שאין פרסום הנס, ומדליק על שולחנו בתוך ביתו, למרות שבד"כ אונס רחמנא פטריה, והיה מקום לפטור מן המצווה אם אין פרסום, אעפ"כ חייבו חכמים להדליק, כי עיקר עניין חנוכה הוא שמירת קדושת המשפחה, וזה שייך גם בביתו כש אין פרסום לאחרים.

לאור דברים אלו, נשוב לשאלה שנשאלנו לגבי אברכים שהדלקת נר חנוכה בזמן תפגע בסדר לימודם – האם יידחו את ההדלקה או יפסקו מלימודם.

הגר"פ שיינברג זצ"ל פסק שאברכים ימשיכו ללמוד תורה ונשותיהם ידליקו לבדן בזמן.

אך הגר"ע יוסף זצ"ל חלק עליו (חזו"ע חנוכה עמ' ע"ה סעיף ו') וכתב שהמפסיקים מלימודם להדליק נרות חנוכה בזמן צה"כ במעמד כל בני ביתם הוא מנהג מיוסד על אדני פז. ואין לערער עליו.

וכן פסק הגרש"ז אורבך זצ"ל בהליכות שלמה (חנוכה עמ' רצ"ו סעיף א') שאף מי שתורתו אומנותו ובכל ימות השנה מאחר לשוב לביתו, בימי חנוכה יזדרז לשוב הביתה לקיים מצוות נר חנוכה. ובהערות שם הוסיף,

שאע"פ שלפי שורת הדין יכולה האשה להדליק עבורו והוא יעסוק בתלמודו, אין לנהוג כן, כי אין אנו כרשב"י וחבריו שלא הפסיקו מתורתם לשאר דברים. ומשום כך נתרעם הגרש"ז אורבך זצ"ל על מי שרצו להנהיג סדר לימוד רגיל בכוללי האברכים ושידליקו נשותיהם בבתיים, כי לא טובים אנו מאבותינו בכל הדורות... ואף בגמר ההדלקה שהה הגרש"ז בכל ערב עם בני ביתו בשירת מעוז צור וכו' לכבוד ולחביבות המצווה.

ובקובץ 'כאיל תערוג' (חנוכה תשע"ח עמ' 3) מובא בשם הגר"א זצ"ל שטיימן זצ"ל וז"ל: "כשסיפרו לפני רבנו על אחד מגדולי ראשי הישיבות זצ"ל שהיה נוהג להתריע על הביטול תורה שיש סביב ההדלקת נ"ח, באמרו נרות חנוכה הוא דרבנן אבל לשבת וללמוד הוא דאורייתא. אמר על כך רבנו שליט"א: אכן נרות חנוכה הוא מדרבנן, אבל בזכות הדרבנן יש קיום ללימוד התורה, שהמציאות מראה שרק אם מקיימים את כל המצוות בין דאורייתא ובין דרבנן, ובין את כל המנהגים שנהגו ישראל מתוך 'חיות', ועושים מכך עסק שלם ובגישמעק, הרי זה מחזיק לדורות הבאים. אמנם הדלקת נ"ח הוא רק מדרבנן, אבל בזכות מה שבכל הדורות עשו 'עסק שלם' סביב ההדלקה, זה גרם שלימוד התורה והערכה בעסק המצוות, המשיכה לדורות הבאים. אבל אם מקיימים את המצווה בלי כל העסק שמסביב, גם כאשר הכוונה היא בשביל למנוע ביטול תורה וכדומה, אין ערובה כ"כ לדורות הבאים... ובפעם אחרת כשנשאל רבנו ע"י אחד מראשי הכוללים על ביטול תורה שיש בימינו בהדלקת הנרות, שהרי באמצע הסדר הולכים להדליק... והרי יכולים לתקן שידליק ע"י שליח, והאם מצוה בו יותר מבשלוחו

יש להקפיד על הדלקה בזמן גם בלא נוכחות אשתו (עיין פניני חנוכה קע"ב-קע"ג), אך נראה שמכיוון שכיום לחלק מהפוסקים שיעור 'כלתה רגל מן השוק' מתאחר שהרבה אנשים מסתובבים גם מאוחר יותר ברחוב, ע"כ נראה לומר שבמידי דרבנן במקום שלום בית, כדאיים הם הני פוסקים לסמוך עליהם בשעת הדחק וימתין להדלקה לאשתו, וכן להיפך – כשהוא מאחר תמתין לו אישתו.

אחרי שלימדתי עניין זה בישיבה, הראה לי ידידי הרב עמיחי כינרתי הי"ו, שדברים אלו מפורשים במהרי"ל (מנהגים הלכות חנוכה ס"א) וז"ל "מנהג מהר"י סג"ל שהדליק נרותיו מיד כשיצא מבה"כ כי אמר מצות נר חנוכה משתשקע החמה. ועוד הואיל דבני ביתו דרים בבית אחד אם אני מאחר שוב לא יהיו אצלי ועכשיו הם באים אצלי לשמוע הברכה ולראות הדלקתי. כי הרב הנ"ל היה דר בבית לבד עם הבחורים אצל בית אשתו הרבנית ובניה עמה בביתה." ומשמע מדבריו שהתפללו ערבית טרם צה"כ ומיד אחר התפילה הקדים הדלקת נרותיו עוד טרם צה"כ למרות שהמנהג היה להדליק כשהיו אוכלים (עיין לקט יושר הלכות חנוכה ס"ח "אבל הבחורים ושאר בני ביתו היו מדליקים כשרוצים לאכול", מפני שאז היו כולם מתאספים ויש יותר פירסומי ניסא, וכן מובא במנהגי ר"א טירנא עמ' קמ"ד והביאו הדרכי משה סי' תרע"ב ס"ק ד') וכך יכול היה לעשות עם בני ישיבתו שגר איתם, אעפ"כ הוא הדליק עם בני משפחתו קודם, כדי שיהיו נוכחים כל בני ביתו בשעת ההדלקה. רואים מפורש שנוכחות בני משפחתו בעת ההדלקה היתה חשובה בעיניו כ"כ וראה בה מעלה מיוחדת, עד שאפי' העדיף להקדים ההדלקה לצורך זה אף אם להדלקה אח"כ יהיה יותר

הוא יותר מביטול תורה. והשיב רבנו, שרואים שהיה כדאי לחז"ל כל זאת למטרת החיזוק ב'אידישקייט' שיש מההדלקה, והחיזוק שיש בשאר תקנות חנוכה" (הובא בספר מזקנים אתבונן ח"ד עמ' 191). והדברים מבהילים.

עפ"י דברי הגרא"ל הורינו לאדם שהוא ומשפחתו עתידים לשוב לביתם בשעה מאוחרת, שידליק כשישוב לביתו בנוכחות משפחתו, ולא ימנה שליח להדליק בביתו הריק ללא נוכחות בני הבית. ודון מיניה ואוקמיה באתרין, ודו"ק

ומסופר על אשתו של רבי נחום מהורדנא שפעם בחנוכה איחרה לשוב לביתה, ומחמת זה התאחר רבי נחום להדליק את נרות החנוכה כי המתין לשובה. ושאלו תלמידו 'החפץ חיים', מדוע התעכב מלהדליק, וענה לו רבי נחום שמכיוון שיש הלכה שמי שאין ידו משגת להדליק נר חנוכה ונר שבת, ידליק נר שבת ('נר ביתו') מפני שלום בית (עיין גמ' שבת כ"ג ע"ב ובשו"ע או"ח סי' תרע"ח ס"א), א"כ הלא דברים ק"ו, ומה במקום שאפשר לקיים רק מצווה אחת נר שבת קודם משום שלום בית, ק"ו במקום שלא יבטל המצווה אלא רק יתאחר, ודאי שכדאי לאחר את הדלקת נר חנוכה משום שלום בית. וכן כתב הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל (אמת ליעקב על השו"ע או"ח סי' תרע"ב הערה 586 וכן סי' תרע"ח הערה 592) שמטעמי שלום בית יחכה הבעל לאשתו, וכ"ש במצב שאשתו עובדת לפרנסתם כדי שיוכל ללמוד תורה. וכן פסק הגר"ח קנייבסקי שליט"א (שו"ת ידון משה חי"ב שאלה ל"ג). אמנם הגר"ש אלישיב זצ"ל חלק וסבר שדברים אלה שייכים בגלות שהדליקו בבית, אך כיום בארצנו שב"ה מדליקים בפתח הבית מבחוץ

פירסומי ניסא. א"כ גדולי הפוסקים הנ"ל כווננו לדעת המהרי"ל.

ולפי דברינו הדברים מאירים. מכיוון שיסוד חנוכה הוא בניסיון היוונים לפגוע במשפחה היהודית לכן ראוי שכל המשפחה תהיה נוכחת בשעת ההדלקה. ולכן ברור שיפסיק מלימודו לצורך ההדלקה עם אשתו וילדיו, ולא יסמוך על הדלקת אשתו, כי יש עניין בקיום המצווה באופן משפחתי.

עפ"י דברים אלו ברור מאוד מדוע סיים הרמב"ם את הלכות חנוכה בהלכה שנה שבת עדיף על נר חנוכה משום שלום בית, כנ"ל. הסיבה שנה שבת עדיף על נר חנוכה משום שלום בית אינה אקראית. לא מדובר כאן בהתנגשות אקראית בין שני ערכים שונים – פרסום הנס ושלום בית – אלא בקיום שני ערכים שיסודם אחד. כל עניינו של חנוכה מתחיל משלמות הבית היהודי. בחנוכה אנו מפרסמים אמנם את עניינו של הבית היהודי כלפי חוץ, למבואות האפלים, אך זה בתנאי שהבית יציב כלפי פנים. אך כשהבית היהודי אינו יציב יש להקדים לייצב את הבית (נר ביתו), ורק לאחר מכן להאיר החוצה.

[אכן לגבי רווק או רווקה, אלמן או אלמנה, כתב בהליכות שלמה (שם עמ' רס"ג) שלגביהם לכאורה נר חנוכה עדיף על נר שבת, משום שלא שייך לגביהם הטעם של שלום בית. אך יש חולקים וסוברים שאפ"ה צריך להעדיף נר שבת, משום לא פלוג].

היסוד של שלום בית רמוז בפרשת וישב, שקריאתה חלה בד"כ בסמיכות לחנוכה. חז"ל בגמ' בסוטה (דף ל"ז ע"ב) מתארים שיוסף כמעט חטא עם אשת פוטיפר וברגע האחרון נראתה לו דמות דיוקנו של אביו ומנעה ממנו לחטוא. ובירושלמי הוריות (פ"ב

ה"ה) מבואר שנראתה לו דמות דיוקנו של אמו רחל ג"כ. ונראה לומר שאין התלמודים חלוקים. יוסף ברגע האמת רואה את אביו ואת אמו ונזכר באמון המשפחתי שהיה שורה בבית. יוסף רואה לנגד עיניו את שלום הבית שהיה בין אביו לאמו, ושואב מכך כוחות להתגבר על היצר הרע המפתה לפירוק בית (אפילו של נכרי!) במשכב עם אשת איש, ובכך נמנע מלחטוא. ה'גרסא דינקותא' של שלום הבית שחוה יוסף בצעירותו, היא זו שמרה עליו בבגרותו מלחטוא בתחום זה.

ויש להוסיף שלמרות שיוסף כתוצאה מהימנעותו לשכב עם אשת פוטיפר ישב שנים-עשר שנים בכלא, מעולם לא היו לו הרהורי חרטה בדבר, וקיבל באהבה את ייסורי הישיבה הממושכת בבית האסורים. יוסף הבין את גודל החטא של הטלת תריס בין איש לאשתו, והיה מוכן לשלם על כך את המחיר. [על כך אומרים אנו בתפילתנו "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו". מלפנינו היינו קודם החטא, והוא היצר המסית לחטוא. ומאחרינו הוא היצה"ר שאחר החטא, שגורם להרהורי חרטה על מצווה שנעשתה או על התגברות מלעבור עבירה – במחשבה שמא לא נהג כהוגן, וגם כנגדו צריך להתפלל].

זהו הנצחון שהיה לעמ"י בחנוכה נגד היוונים. כדברי מרן הרא"ה קוק זצ"ל: "היוונים בקשו לא רק לעקור את עמ"י ממעמדם החומרי (המדיני), כ"א לעקור את תכונת החיים שישראל מודיעים בעולם, שהם צריכים להיות ע"פ שורשי התורה".

ומהי אותה תכונת חיים?

"שתהיה הטהרה והצניעות המטרה הראשית בחיי המשפחה ואחריהן ימשכו יתר המידות

ושכנתי בתוכם". אכ"ר.

לסיכום:

א. אברך הלומד תורה בישיבה ראוי שיחזור לביתו להדליק נר חנוכה בזמן יחד עם אשתו וב"ב, ולא יסמוך על הדלקת אשתו (ולאחר מכן יחזור לתלמודו).

ב. המאחר לשוב לביתו ממקום עבודתו, כל עוד לא כלתה רגל מן השוק באותו מקום, עדיף שבני ביתו ימתינו לשובו וידליק בנוכחות כל בני משפחתו יחד כשישוב לביתו, מאשר שאשתו תדליק לבדה בזמן. וכן להיפך, מטעמי שלום בית.

והדיעות הישראליות. זה שנאו עם היוונים וראו בזה צר ואויב לתרבותם הם, שהעמידו לנס את עליצות החיים והנאותיו הגופניות והדמיוניות, ע"כ היתה שנאת היוונים רבה מאוד לתורת ישראל" (עין איה שבת פ"ב אות ז').

קדושת המשפחה בישראל – זהו יסוד תורתנו. בעקירת יסוד זה מתקעקע הבניין כולו, ונשכחת התורה כולה וחוקי רצונו יתברך. ואדרבה, גדולה מידה טובה ממידת פורענות, ומתוך חיזוק בניין המשפחה הטהור נגיע לבניין המקדש ולחנוכתו במהרה בימינו, בבחינת "ועשו לי מקדש